

مطالعه هنر سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد با رویکرد آسیب شناسی

سیده ثریا مرتضوی کریک*

دانشجوی کارشناسی ارشد هنر اسلامی (مطالعات نگارگری و کتابت هنر اسلامی) دانشکده صنایع دستی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان ایران

دکتر ایمان زکریایی کرمانی

عضو هیئت علمی دانشکده صنایع دستی گروه فرش، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان ایران

سید باقر مومنیان

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت منابع انسانی (مدیریت منابع انسانی اسلامی) دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه اردکان، یزد ایران

چکیده

هنرهای سنتی ایرانی با زندگی پیوند نزدیکی دارد و دارای جنبه کاربردی و زیبایی بوده که نشان از اهمیت جنبه کاربردی و هنری توأم در هنرهای سنتی ایران است؛ زیرا این آثار در کنار مرتفع ساختن نیازهای روزمره و کاربردی بودن، استعداد هنری و درک زیبایی را در هنرمندان پرورش می‌دادند. سبذبافی یکی از هنرهای سنتی بوده که در مناطق مختلف ایران از جمله در استان کهگیلویه و بویراحمد واقع در جنوب غربی کشور، رواج دارد. در گذشته سبدهایی با کاربردهای فراوان در این استان بافته می‌شد، ولی امروزه از رونق هنر سبذبافی کم شده و رو به فراموشی است. این پژوهش با هدف مطالعه سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد با رویکرد آسیب شناسی و یافتن راهکارهایی برای احیاء و حفظ هنر سبذبافی این استان، بر آن است به این سوال پاسخ دهد که چگونه می‌توان دست‌ساخته‌های سبذبافی را به عنوان یک میراث به‌جای مانده از گذشتگان احیا نمود و با زندگی امروزی مردم عجین کرد؟ پژوهش حاضر با رویکرد آسیب‌شناسی و روش توصیفی - تحلیلی و جمع‌آوری داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. نمونه‌ها به صورت هدفمند بر مبنای شیوه گلوله برفی انتخاب و شامل ۱۱ نفر بوده است. با بررسی اطلاعات به‌دست آمده برپایه تحلیل مضمون مصاحبه‌ها و رسیدن به داده‌ها، هنر سبذبافی در استان کهگیلویه و بویراحمد در گذشته متناسب با شرایط زندگی عشایری و روستایی رواج داشته و سبدهای بافته شده به فراوانی استفاده می‌شدند. با گذر زمان و ورود تکنولوژی این سبدها از رونق افتاد؛ امروزه برخی از آن‌ها منسوخ شدند. در این پژوهش با مطالعه وضعیت مطلوب و وضعیت موجود سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد و بررسی آسیب‌شناسی آن در گذشته و حال، راهکارهایی برای حفظ و احیای این هنر مطرح گردید. بنابر یافته‌ها مهمترین عامل منسوخ شدن، کم‌کاری در زمینه معرفی، شناخت و آموزش این هنر و نبود بازار مشخص برای فروش محصولات، همچنین حمایت نشدن هنرمندان از طرف نهادهای حمایتی مربوطه و توجه نکردن بافندگان به نوآوری در کاربرد و تزیین سبدهای بافته شده است. در انتها با بررسی سه مقوله آموزش، اقتصاد و کاربرد راهکارهایی برای رونق مجدد این هنر بیان شده است.

واژگان کلیدی

هنرهای سنتی، سبذبافی، کهگیلویه و بویراحمد، آسیب‌شناسی

*نویسنده مسئول مکاتبات: Sorayamortazavi65@yahoo.com

مقدمه

یکی از ویژگی‌های هنر ایرانی پیوند نزدیک آن با زندگی است که تار و پود آن از تجارب انسانی بافته شده است. هنرهای سنتی به عنوان یکی از هنرهای مهم ایران، به آن دسته از میراث وسیع فرهنگی بشر اطلاق می‌شود که سینه به سینه، دست به دست، از نسل‌های گذشته تا به امروز به حیات ارزشمند خود ادامه داده است (Mehrpooya, 1996, p. 123). «در جامعه‌های اولیه بشری، آدمی بر اساس نیاز خود به در هم بافتن مواد قابل انعطاف برای ساختن ظروف، سرپناه، وسایل شکار و حتی وسایل دفاع اقدام نمود. از آن زمان «حصیربافی» که ساختن ظروف و اشیاء از انواع ترکه و شاخه است، بوجود آمد. چون مواد به کار رفته در سبذبافی در معرض پوسیدگی قرار دارد، بیشتر تولیدات کهن از بین رفته‌اند. مصنوعات حصیری قدمتی بیش از سفال‌ها دارند و در ساخت سفالینه از حصیر به عنوان قالب استفاده شده است. بنابراین می‌توان گفت پیش از دوران نوسنگی، استفاده از الیاف گیاهی و شاخ و برگ آن‌ها رواج داشته است» (Seyed Sadr, 2009, p. 133). حصیربافی به عنوان یکی از قدیمی‌ترین صنایع دستی دارای پیشینه، امروزه در مناطقی که دسترسی به درخت نخل، ساقه گندم، نی، ترکه و دیگر مواد مورد استفاده در این هنر-صنعت امکان‌پذیر است بافته می‌شود (Ashtari, 2015, p. 65). سبذبافی یکی از هنرهای دستی سنتی و از زیر مجموعه‌های حصیربافی محسوب می‌شود که دارای دو جنبه کاربردی و زیبایی و همچنین سابقه‌ای طولانی با تکیه بر سده‌ها و هزاره‌ها است. سبذبافی در استان کهگیلویه و بویراحمد، سابقه‌ای همزمان با شکل‌گیری زندگی عشایری و بعد از آن یکجانشینی دارد. تا چندین دهه قبل سبدهایی با جنبه کاربردی در زندگی مردم روستایی این استان، با مواد اولیه چوب درختچه بادام کوهی ساخته می‌شد. به مرور زمان با تحول در زندگی و ورود انواع محصولات ماشینی تولید این مصنوعات کاهش یافته و این امر مانع معرفی این محصولات و فراموشی و زوال این هنر در زندگی امروزی یا به عبارتی ایجاد زمینه آسیب در حوزه این هنر شده است. با توجه به این که در بحث آسیب‌شناسی با مطالعه فرآیندهای شناسایی، تشخیص و پیشگیری به ارائه راه‌حل‌هایی جهت رفع آسیب‌ها پرداخته می‌شود، در این پژوهش بر مبنای رویکرد آسیب‌شناسی، وضعیت مطلوب، وضعیت موجود و نیز حد فاصل بین این دو وضعیت که شامل آسیب‌ها است و در نهایت راهکارهای تبدیل وضعیت موجود به مطلوب در سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد مورد مطالعه قرار خواهد گرفت. این پژوهش با هدف مطالعه سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد با رویکرد آسیب‌شناسی و یافتن راهکارهایی برای احیاء و حفظ هنر سبذبافی این استان، به این سوال پاسخ خواهد داد که چگونه می‌توان دست‌ساخته‌های سبذبافی را به عنوان یک میراث به‌جای مانده از گذشتگان احیاء نمود و با زندگی امروزی مردم عجین کرد؟ با توجه به اینکه بسیاری از مناطق این استان به دلیل محرومیت، در شرایط نامناسب اقتصادی و معیشتی به سر می‌برند، توسعه چنین هنرهایی می‌تواند به اقتصاد آن‌ها کمک کرده و یک منبع درآمد محسوب گردد. شناخت هنر سبذبافی و مطالعات آسیب‌شناسانه و ارائه راهکارها زمینه را برای مسئولین و کارآفرینان فراهم می‌کند که در این استان و در این حوزه، سرمایه‌گذاری صورت پذیرد و گامی مفید در راه محرومیت‌زدایی و در کنار آن حفظ میراث فرهنگی برداشته شود. این مورد ضرورت انجام این پژوهش را موجب می‌گردد.

۱. پیشینه پژوهش

در حوزه حصیربافی و سبذبافی تحقیقاتی انجام شده است. هوشیار (2008) در مقاله «حصیر/حصیربافی» به کاربردهای تولیدات حصیری در برخی مناطقی که حصیربافی در آن‌ها رواج دارد اشاره کرده است. شایسته‌فر (2009) در مقاله خود با عنوان «حصیربافی استان‌های یزد و گیلان از منظر فرم و نقش» به بررسی مراکز تولید، مواد مصرفی، روش‌های بافت و ابزار مورد استفاده در حصیربافی استان‌های یزد و گیلان پرداخته است. اشتیری و مجابی (2015) در مقاله‌ای تحت عنوان «هنر-صنعت حصیربافی در شادگان» حصیربافی شادگان را که مواد اولیه آن الزاما برگ درخت نخل است بررسی کرده‌اند. مقصودی، درویشی و امیرآبادی (2015) در مقاله «بررسی ریخت‌شناسی هنر سبذبافی و پخل‌بافی منطقه خراسان جنوبی» سبذبافی و پخل‌بافی را از لحاظ مواد اولیه، شیوه بافت، وسایل تولید شده و ویژگی‌های سبدهای تولیدی و همچنین عوامل رکود این هنرها در منطقه خراسان جنوبی مورد مطالعه قرار داده‌اند. شادالویی (2017) در کتاب «آسیب‌شناسی فرهنگی» به شناسایی علل و انواع آسیب‌ها که انواع فرهنگ جامعه را مورد هدف قرار داده پرداخته است. آدینه و قربانی (2018) در پژوهشی با عنوان «ارغوان و سبذبافی؛ سنتی دیرین در

منطقه ییلاقی طرقله» به معرفى ارغوان و ابزارهاى جمع‌آورى آن و همچنين نحوه توليد بافته‌هاى حاصل از ارغوان پرداخته‌اند. در پژوهش‌هاى ذکر شده حصيربافى و سبديافى مناطق مختلف مورد بررسى و مطالعه قرار گرفته، اما اشاره‌اى به سبديافى استان کهگيلويه و بويراحمد نشده بود. از آن جابى که سبديافى در اين استان سابقه‌اى هم زمان با تاريخ آن دارد و در طى چند دهه اخير رو به فراموشى رفته و در حال منسوخ شدن است، اين پژوهش در نظر دارد با مطالعه وضعيت سبديافى استان، در گذشته و حال و بررسى آسب‌هاى که زمينه فراموشى اين هنر - صنعت را موجب شده‌اند، به ارائه راهکارهاى در جهت احياء و حفظ سبديافى در کهگيلويه و بويراحمد پردازد.

۲. روش پژوهش

پژوهش پيش رو از نظر هدف کاربردى است و با روش توصيفى و تحليلى با ماهيت كيفى و رويکرد آسب‌شناسى به بررسى وضعيت گذشته، حال و آسب‌هاى وارده به هنر سبديافى در استان کهگيلويه و بويراحمد پرداخته و با تحليل نتايج حاصل شده سعى در ارائه راهکارهاى مناسب براى احياء و حفظ اين هنر دارد. مطالب و داده‌هاى پژوهش به دو شيوه کتابخانه‌اى و ميدانى (مصاحبه) جمع‌آورى شده است. اطلاعات شيوه کتابخانه‌اى با مطالعه منابع مکتوب کتابخانه‌اى، مقالات علمى و همچنين مراجعه به سايت‌هاى مختلف و شيوه ميدانى به صورت مصاحبه نيمه‌ساختاريافته با بافندگان، صاحبانظران، مصرف‌کنندگان و فروشندگان حاصل گرديده است. در مصاحبه نيمه‌ساختاريافته ترتيب سوالات از پيش تعيين شده براى هر مشارکت کننده بر اساس فرآيند مصاحبه و پاسخ‌ها، مى‌تواند متفاوت باشد. همچنين پژوهشگر مى‌تواند در هنگام مطالعه نيز سوالات جديدى مطرح کند (، 2018, Rambod, p. 306). در اين نوع مصاحبه تحليل داده‌ها بر پايه تحليل مضمون مصاحبه‌ها بوده است. بدين گونه که پس از انجام هر مصاحبه، نکات کليدى شناسايى و داده‌ها کدگذارى شده و کدهاى داراى محورهاى مشترک به مجموعه‌اى از مفاهيم تبديل گرديده است. سپس از راه گروه‌بندي مفاهيم، مقوله‌ها استخراج گرديده و در نهايت به تفسير مقوله‌ها و ارائه راهکارها پرداخته شده است. نمونه‌گيرى به صورت هدفمند و بر مبنای شيوه گلوله برفى انجام شده است. شيوه گلوله برفى بدین صورت بوده است که از افراد متخصص در حوزه صنايع دستى و همچنين سبديافى استان کهگيلويه و بويراحمد درخواست شد تا ضمن پاسخگويى به سوالات مصاحبه، افراد مرتبط با موضوع پژوهش را براى مصاحبه بعدى معرفى کنند. تعداد نمونه‌ها بر اساس اشباع اطلاعاتى تعيين شده است. اين تعداد شامل ۱۱ نفر در گروه‌هاى صاحبانظر (کارشناس صنايع دستى و هنرهاى تجسمى)، بافنده (بافندگان سبدياف استان کهگيلويه و بويراحمد)، مصرف‌کننده (نمونه‌هاى معمولى) و فروشندگان (کسبه) انتخاب شدند. مشخصات اين نمونه‌ها در (جدول ۱) مشخص شده است.

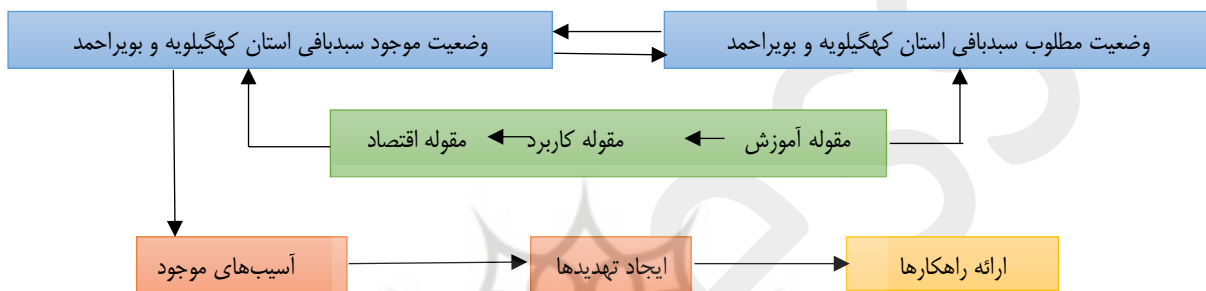
جدول ۱. مشخصات مصاحبه شوندهگان. مأخذ: (نگارندگان)

Table 1. Details of the interviewees. Reference: (Authors)

کد	تخصص	جنسيت	سن	شغل	سابقه فعاليت	میزان تحصیلات	محل مصاحبه	زمان مصاحبه
۰۱	صاحبانظر	زن	۳۲	مدیر آموزشگاه صنایع دستى	۱۰	کارشناس صنايع دستى	تلفنى	۱۴۰۰/۰۹/۵
۰۲	صاحبانظر	مرد	۴۵	فرهنگى	۱۸	کارشناس هنرهاى تجسمى	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۶
۰۳	صاحبانظر	زن	۳۸	مدیر کارگاه صنایع دستى	۶	کارشناس صنايع دستى	تلفنى	۱۴۰۰/۰۹/۵
۰۴	صاحبانظر	زن	۳۳	دانشجو	۵	کارشناس ارشد صنايع دستى	تلفنى	۱۴۰۰/۰۹/۵
۰۵	بافنده	زن	۶۰	خانه‌دار	۴۰	بيسواد	محل زندگى	۱۴۰۰/۰۹/۷
۰۶	بافنده	مرد	۵۵	کارمند	۱۲	کارشناسى	محل کار	۱۴۰۰/۰۹/۶
۰۷	بافنده	مرد	۷۳	آزاد	۵۳	بيسواد	محل زندگى	۱۴۰۰/۰۹/۱۰

۱۴۰۰/۰۹/۶	محل زندگی	دیپلم	۸	خانه‌دار	۳۱	زن	مصرف کننده	۰۸
۱۴۰۰/۰۹/۱۰	تلفنی	کارشناسی	۱۵	فرهنگی	۳۹	زن	مصرف کننده	۰۹
۱۴۰۰/۰۹/۹	محل زندگی	کارشناسی ارشد	۱۲	کارمند	۴۰	زن	مصرف کننده	۱۰
۱۴۰۰/۰۹/۱۰	محل کار	بیسواد	۲۵	مغازه‌دار	۷۰	مرد	فروشنده	۱۱

مراحل انجام شده در این پژوهش شامل بررسی وضعیت موجود و وضعیت مطلوب بر مبنای آسیب‌شناسی و ارائه راهکارها است، که بر اساس برخی مفاهیم صورت گرفته است. این مفاهیم در (شکل ۱) تحت عنوان الگوی مفهومی پژوهش آمده است.

شکل ۱. الگوی مفهومی پژوهش. مأخذ: (نگارندگان)
Fig 1. Conceptual model of research. Reference: (Authors)

۳. مبانی نظری پژوهش

این پژوهش سعی دارد با رویکرد آسیب‌شناسی وضعیت مطلوب و وضعیت موجود هنر سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد را مورد مطالعه قرار دهد. آسیب‌شناسی در معنای لغوی، از ریشه یونانی pathos (آسیب، رنج و درد) و logos (علم، دانش و گفتار) گرفته و ترکیب شده است. بر اساس تعریف فرهنگ پیشرفته آکسفورد، آسیب‌شناسی (pathology) مطالعه علمی آسیب‌ها و بیماری‌ها و اختلالات است. از نظر اصطلاحی آسیب‌شناسی در همه رشته‌های علوم، اعم از کاربردی و انتزاعی، پایه و غیره پایه، تجربی و طبیعی، انسانی و غیره انسانی کاربرد خاص خود را دارد. مطالعات آسیب‌شناسی با هدف تکمیل و تأمین فرایندهای سه گانه شناسایی، تشخیص و پیشگیری یا درمان صورت می‌پذیرد و برآیند آن راه‌حل‌های مناسب برای رفع آفات و آسیب‌ها است (Shadalui, 2017, p. 50). پاتولوژی (pathology) به معنی آسیب‌شناسی، بیماری‌شناسی و تشخیص علل آسیب‌های وارده بر سیستمی مشخص مورد مطالعه است که به طور گسترده در علوم زیستی کاربرد دارد (Jahangirfard and Salman, 2010, p. 43). برای انجام پژوهش بر مبنای رویکرد آسیب‌شناسی، ابتدا وضعیت مطلوب موضوع، سپس وضعیت موجود آن و در نهایت فاصله بین این دو وضعیت که شامل آسیب‌هاست مشخص و سپس با بررسی و شناخت آسیب‌ها و تهدیدها، راهکارهای مناسب برای تبدیل وضعیت موجود به وضعیت مطلوب تبیین می‌شود (جدول ۲). منظور از وضعیت مطلوب، وضع مورد انتظار برای رسیدن به اهداف موضوع و وضعیت موجود، وضع فعلی موضوع است. بدین معنی که آنچه در محیط پیرامونی وابسته به موضوع می‌گذرد را بررسی کرده تا بتوان نقصان‌ها، معایب و کمبودها را در جهت ارائه یک برنامه بهبود دهنده مشخص کرد.

جدول ۲. مراحل آسیب‌شناسی. مأخذ: (برگرفته از مقاله جهانگیرفرد و سلمان، ۱۳۸۹: ۴۳)
Table 2. Pathological stages. Reference: (Jahangirfard and Salman, 1389: 43)

مهارت‌های مورد نیاز		مراحل آسیب‌شناسی	
شناخت اهداف موضوع	شناخت وضعیت مطلوب	مرحله اول	شناخت وضعیت مطلوب
آگاهی از جریان امور	شناخت وضعیت موجود	مرحله دوم	شناخت وضعیت موجود
آگاهی از وضعیت موجود، تخصص، توانایی پژوهش، خلاقیت	شناخت آسیب‌ها	مرحله سوم	شناخت آسیب‌ها
آگاهی از وضعیت موجود، تخصص، توانایی پژوهش، خلاقیت	ارائه راهکارها	مرحله چهارم	ارائه راهکارها

سید، ظرفی دست‌بافت است که به شیوه سنتی از مواد نیمه‌سخت، مانند ترکه‌های تر و نازک درختان یا از نی‌های باتلاقی برای نگهداری و حمل میوه و هر نوع شیء جامد تهیه می‌شود. در فرهنگ لغت معین سید ظرفی بافته شده از شاخه‌های نازک درخت که در آن میوه، سبزی و غیره گذارند معرفی شده است (Moin, 2007, p. 826). در سیدبافی استان کهگیلویه و بویراحمد از ترکه های بادام کوهی (شکل ۲)، به روش در هم بافته یا مشبک، معمولاً به شیوه تار و پود عمود بر یکدیگر (شکل ۳)، محصولات مختلفی تولید می‌شود (شکل ۴)، که دارای کاربردهای متنوعی هستند.

شکل ۴. انواع سیدهای بافته شده در استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)

شکل ۳. از مراحل آماده‌سازی سیدهای دستباف. مأخذ: (نگارندگان)

شکل ۲. بریدن شاخه‌های درختچه بادام کوهی جهت ساخت سید. مأخذ: (نگارندگان)

Fig 4. Types of woven baskets in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)

Fig 3. From the steps of preparing handmade baskets. Reference: (Authors)

Fig 2. Cutting the branches of almond bushes to make a basket. Reference: (Authors)

۴. معرفی پیکره مطالعاتی

۴-۱. تاریخچه سیدبافی

برای دستیابی به روال تاریخی یک هنر لازم است آثار و اسناد معتبری در دسترس باشد تا بتوان با بررسی آن در مورد تاریخچه هنری یک دوره قضاوت کرد. با توجه به اینکه آثار سیدبافی در طول تاریخ بر اثر مرور زمان و یا عوامل و حوادث آسیب‌زا از بین رفته‌اند، برای دستیابی به تاریخچه آثار هنری هر چه به عقب‌تر بر می‌گردیم شناخت این آثار کمتر می‌شود (Kianmehr, 2015, p. 8). بسیاری از پژوهشگران سیدبافی را به منزله کهن‌ترین صنعت سازنده (ساختن چیزی با ترکیب دیگر مواد) در برابر صنعت ویران کننده (ساختن چیزی با از میان بردن مواد دیگر) پس از سنگ‌تراشی، قدیمی‌ترین صنعت بشر می‌دانند (Glock, 1976, p. 266). آن زمان که بشر هنوز با صنعت سفالگری آشنایی نداشت، سیدها را با گل پوشانده در روی آتش می‌پخت تا ظرف‌هایی برای کاربردهای مختلف از جمله نگهداری آب بسازد. در برخی از انواع کوزه‌ها و سفالینه‌های دوران نوسنگی و مس، نی‌ها یا ترکه‌هایی وجود دارد که احتمالاً به جای ریسمان به کار رفته‌اند و وجود آن‌ها نشانه‌ای از پدید آمدن سفالگری از فن سیدبافی است. بافتن گلیم و قالی و انواع منسوجات از هنر سیدبافی و حصیربافی اقتباس شده است (Yavari, 2011, p. 42). قدیمی‌ترین نمونه دست‌بافت قدیمی حدود شش هزار سال قبل از میلاد دارد، در حالی که نمونه‌های حصیربافی کشف شده در آفریقا به پیش از این تاریخ مربوط می‌شود. در صورتی که صنعت سفالگری در حدود ده هزار سال پیش پا به عرصه وجود گذاشته باشد، سیدبافی و حصیربافی قدمتی بیش از این مدت دارند (Amiri, 2010, p. 35). انسان‌های گذشته حصیر و سید را نه به عنوان کالایی تزئینی بلکه به عنوان وسیله‌ای کاملاً کاربردی مورد استفاده قرار می‌دادند. ویژگی بازگشت به طبیعت الیاف به کار رفته در این بافته‌ها، باعث شده اطلاعاتی از برخی کاربردهای حصیر و سید در گذشته در دسترس نباشد. روش تهیه سیدها بافندگی دستی است که به

درهم پیچاندن (تنیدن) و بافتن ترکه‌های گیاهی به کمک دست و با ابزار ساده برای تهیه شیء یکپارچه به صورت مسطح یا حجم دار گفته می‌شود (Educational Research and Planning Organization, 2015, p. 88). حصیربافی در بسیاری از کشورهای جهان به ویژه آن ممالکی که به مواد اولیه مورد نیاز این رشته دسترسی دارند، مرسوم بوده و از مهمترین کشورهای تولید کننده سبدها و محصولات حصیری می‌توان چین، هند، اندونزی، ژاپن، مالزی، پاکستان، سریلانکا، تایلند، مکزیک، کامرون، اتیوپی و سنگال را نام برد (Akhavaneh Farahani, 1983, p. 5). هنر سبذبافی در برخی نقاط کشور به‌خصوص در روستاها رواج دارد. ماده اولیه سبذبافی چوب درختچه‌های گوناگون است که در هر منطقه فرق دارد. همچنین محصولاتی که تولید می‌شود از لحاظ کاربرد و شکل و اندازه با توجه به نیازهای هر منطقه متفاوت است؛ در خوزستان بیشتر از برگ‌های درخت نخل و در شهرستان بیرجند، از چوب درختچه بیدمشک، برای بافت سبذ استفاده می‌کنند (Ashtari and Mojabi, 2015, p. 65). در نجف‌آباد اصفهان نیز از ترکه‌های نرم درختان یک ساله یا دو ساله استفاده می‌شود. روستاهای اطراف طرقله، بافق و شهرستان قصرشیرین کرمانشاه و همچنین استان کهگیلویه و بویراحمد نیز از مراکز تولید این هنر صنعت هستند. روش زندگی کوچ‌نشینی و عشایری در استان کهگیلویه و بویراحمد سبب ایجاد صنایع دستی مرتبط با این گونه زندگی شده است. عشایر تا چند سال قبل ابزار و وسایل مورد نیاز زندگی را از محیط پیرامون خود تهیه می‌کردند و چون دائم در حال کوچ بودند برای حمل و نقل وسایل اولیه زندگی به‌ویژه ظروف و البسه و مواد غذایی و همچنین جابجایی طیور نیاز به ابزاری داشتند که بتوانند به راحتی آن را تهیه کرده و همچنین کارایی لازم را برای این امور داشته باشد. بنابراین با استفاده از چوب نازک درخت بادام کوهی که به آن ترکه گفته می‌شود و در آن منطقه به فراوانی یافت می‌شد سبدهایی بافتند و مورد استفاده قرار دادند. برخی از این وسایل کاربردی که در گذشته مورد استفاده قرار می‌گرفتند عبارتند از: کَهْلُو - سَلَه - کَرِسَه و شیره‌کش که در (شکل ۴) قابل مشاهده هستند. برخی از سبدها نیز، دیگر تولید نمی‌شوند و فقط نام آن‌ها باقی مانده است. این محصولات کاملاً منسوخ شده‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به گُرگُر (برای نگهداری طیور) و سبذی با کاربری صید ماهی اشاره کرد. کم‌کم با تغییر سبک زندگی و رواج فرهنگ شهرنشینی، ورود وسایل کاربردی از جنس مواد پلاستیکی و فلزی، استفاده از وسایل دست‌ساز و ساخته شده از مواد طبیعی را در زندگی‌های روستاییان کمرنگ کرد؛ این تغییر شیوه زندگی و برخی عوامل دیگر هنر سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد را به سمت فراموشی کشاند تا جایی که امروزه دیگر آن وسایل مورد استفاده قرار نمی‌گیرند و فقط در موارد معدودی، افراد مسن در روستاها، صرفاً برای سرگرم شدن هر از گاهی به بافت سبذ می‌پردازند.

۵. تحلیل داده و یافته‌های پژوهش

این قسمت در سه بخش تنظیم شده است. ابتدا بر اساس فرآیند آسیب‌شناسی، به مطالعه وضعیت موجود و مطلوب سبذبافی در استان کهگیلویه و بویراحمد در حوزه مقوله‌های کاربرد، اقتصاد و آموزش پرداخته شده و سپس آسیب‌های مربوط به این هنر

شکل ۶ کاربرد سبذ به عنوان سبذ میوه. مأخذ: نگارندگان

شکل ۵ کاربرد سبذ به عنوان گلدان. مأخذ: نگارندگان

Fig 5. Using the basket as a vase. Reference: (Authors)

Fig 6. Using the basket as a fruit basket.
Reference: (Authors)

بررسی شده است. مطالب این دو بخش بر مبنای مصاحبه‌ها، کدها و مفاهیم مستخرج از تحقیقات میدانی و کتابخانه‌ای حاصل گردیده، و در آخر بر پایه گزاره‌های به‌دست آمده راهکارهای جدید ارائه و تحلیل شده است.

۱-۵. کاربرد در هنر سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد

کومارا سوآمی که یک سنت‌گرای بی‌بدیل است غایت هنر را که به صورت کارکردی است، نظام اخلاق عالم، لذت و آرزوهای دنیوی، توانگری و ثروت و رستگاری معنوی معرفی می‌کند. وی تأکید می‌کند که توجیه هنر در شرق بدون توجه به کاربرد یا غایت آن ناممکن است (Imeni, 2011, p. 68). برای آثار هنری در کنار جنبه زیبایی، از قبل باید هدف کاربردی و استفاده روزمره در نظر گرفته شود (Kiani Ajgard, Zakaria Kermani and Memar, 2020, p. 123). سبدهایی که در گذشته در استان کهگیلویه و بویراحمد بافته می‌شدند بر اساس نیازها و شرایط زندگی عشایری در آن مقطع زمانی بوده است. بنابراین کاربردی بودن آن‌ها در اولویت قرار دارد و دارای اهمیت است.

الف. کاربرد در وضعیت مطلوب سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد

شرایط مطلوب به معنای رسیدن به وضعیت قابل قبول برای رسیدن به هدف موضوع پژوهش است. برای معرفی سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد و شناخت آسیب‌ها و در کنار آن یافتن راهکارهای لازم برای احیاء و حفظ آن لازم است شرایطی که مسیر رسیدن به این هدف را هموار می‌کند و به شرایط مطلوب تعبیر می‌شود، مورد مطالعه قرار داد. با توجه به نتایج مطالعات میدانی صورت گرفته، در شرایط مطلوب این هنر (جدول ۳)، برای کاربرد مجدد سبدهای دست‌بافت، با حفظ جنبه سنتی، می‌توان کاربری‌های متنوع متناسب با شرایط زندگی امروزی از جمله تلفیق این محصولات با مواد دیگر همانند چوب، یا تغییر فرم و کاربری، مثلاً به عنوان زیر لیوانی یا زیر قابلمه‌ای، ایجاد کرد و محصولات جدید که جنبه تزئینی و کاربردی همزمان داشته باشند را به زندگی امروزی وارد نمود (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۶). همچنین برای رسیدن به وضعیت مطلوب می‌توان محصولات متناسب با سلیقه و شرایط زندگی مردم دیگر استان‌ها و توریست‌ها تولید و به آن‌ها عرضه کرد (کد ۰۳). امروزه می‌توان با تغییر کاربرد سبدها به عنوان سبدهای میوه و سبزیجات و سبد نگهداری لباس یا کتاب و روزنامه، یا به عنوان آباژور و یا گلدان برای گل‌های مصنوعی و طبیعی از این محصولات استفاده کرد که نمونه این سبدها در (شکل‌های ۵ و ۶) دیده می‌شود. در این سبدها در عین کارایی داشتن، جنبه زیبایی و تزئینی نیز مطرح است. (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۴ و ۰۵ و ۰۸). باید در کنار بکارگیری خلاقیت در تولید سبدها و ایجاد کاربرد جدید با حفظ اصالت در تولیدات، به جنبه تزئینی و زیبایی و نوآوری در سبدهای بافته شده، توجه ویژه داشت تا بتوان وضعیت مطلوبی برای هنر سبدهافی استان ایجاد کرد.

جدول ۳. کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه، مقوله کاربرد در وضعیت مطلوب سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)				
Table 3. Encoding the data obtained from the interview, the category of application in the optimal situation of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)				
وضعیت مطلوب				
مقوله	مفاهیم	گزاره‌های منتخب	ردیف	
نوآوری	بکارگیری خلاقیت در تولید محصول	می‌توان این محصولات را با مواد دیگر از جمله چوب، ترکیب کرد و محصولات تزئینی و کاربردی جدید ساخت (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۶).	۱	کاربرد
		امروزه می‌توان به عنوان سبدهای میوه و سبزیجات و سبد نگهداری لباس یا کتاب و روزنامه، یا به عنوان آباژور و یا گلدان برای گل‌های مصنوعی (شکل ۵) از این محصولات استفاده کرد (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۴ و ۰۵ و ۰۸).	۲	

۳	برای کاربرد مجدد با حفظ جنبه سنتی می‌توان کاربردهای امروزی ایجاد کرد. مثلاً از این محصولات به عنوان زیر لیوانی یا زیر قابلمه‌ای استفاده کرد یا محصولات مناسب با سلیقه توریست‌ها تولید کرد (کد ۰۳).	ایجاد کاربرد جدید با حفظ اصالت ایجاد نوآوری
---	--	---

ب. کاربرد در وضعیت موجود سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد

طبق مطالعات انجام شده در وضعیت موجود این هنر (جدول ۴)، امروزه به دلیل گسترش محصولات مشابه از جنس مواد دیگر، کاربرد این محصولات کم شده است و فقط تعداد کمی از روستاییان از آن‌ها استفاده می‌کنند که آن‌ها نیز بیشتر به جنبه تزئینی اهمیت می‌دهند (کدهای ۰۲ و ۰۳ و ۰۴ و ۰۵). سبدهایی که به عنوان جای میوه و سبزیجات به کار می‌روند بیشترین استفاده را دارند (کدهای ۰۶ و ۰۹ و ۱۰ و ۱۱). این سبدها با مزیت‌هایی که دارند از جمله طبیعی بودن مواد اولیه، قابل بازیافت بودن به محیط زیست و دارا بودن جنبه زیبایی، می‌توانند جایگزین محصولات مشابه پلیمری، پلاستیکی ویا فلزی شوند (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۶ و ۰۸ و ۰۹ و ۱۰). سبدهای بافته شده در مناطق مختلف بر اساس کاربردی که داشتند نامگذاری می‌شدند. به عنوان مثال در روستای ماخونیک خراسان جنوبی، سبدهای مخروطی شکل به نام «گره‌تاز» تولید می‌شد که کارایی آن حفظ مواد خوراکی از دستبرد گربه بود (Eftekhari, 2020, p. 3). سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد نیز بر اساس شرایط و مصارف زندگی عشایری و روستایی در گذشته تولید، و با توجه به کاربردشان نامگذاری می‌شدند. از جمله کاربرد سبدهای تولیدی در گذشته می‌توان به سبدهایی که برای حمل مواد غذایی و میوه‌ها با نام محلی «کهلُو»، سبدهای نگهداری طیور با نام «کُرکُر»، سبدهای ماهی و همچنین سبدهای دارای درپوش برای نگهداری مشک آب و دوغ با اصطلاح محلی «گره‌گیر» اشاره کرد (کدهای ۰۲ و ۰۶ و ۰۷ و ۰۸). نمونه دیگری از این سبدها با نام «تویزه» به عنوان سبدهای نان استفاده می‌شد (کدهای ۰۳ و ۰۷). محصولات دیگری را می‌توان نام برد که به عنوان آبکش و همچنین برای خشک کردن کشک کاربرد داشته و نام محلی آن «شیره‌کش» است (کدهای ۰۴ و ۰۵ و ۰۶ و ۰۸). نوعی دیگر از سبدها برای حمل و نگهداری تخم مرغ با نام «کریسه» نیز تولید می‌شد (کدهای ۰۵ و ۰۸). برخی از این سبدها در وضعیت کنونی دیگر بافته نمی‌شوند و کاملاً منسوخ شده‌اند، و برخی دیگر که تولید می‌شوند فقط در روستاها و بیشتر در بین خود بافنده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.

جدول ۴. کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه، مقوله کاربرد و فرم در وضعیت موجود سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)
Table 4. Coding of interview data, application category and form in the current situation of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)

وضعیت موجود			
مقوله	مفاهیم	گزاره‌های منتخب	ردیف
کاربرد	استفاده در زندگی روزمره	کاربرد سبدهای تولیدی در گذشته برای نگهداری و حمل مواد غذایی، طیور، صید ماهی و برخی که دارای درپوش بودند برای نگهداری مشک آب و دوغ بودند (کدهای ۰۲ و ۰۶ و ۰۷ و ۰۸). همچنین به عنوان سبدهای نان نیز استفاده می‌شدند (کدهای ۰۳ و ۰۷). این محصولات در گذشته به عنوان آبکش استفاده می‌شد (کدهای ۰۴ و ۰۵ و ۰۶ و ۰۸). برای خشک کردن کشک و حمل و نگهداری تخم مرغ استفاده می‌شد (کدهای ۰۵ و ۰۸).	۱
	استفاده از یک نوع محصول خاص	امروزه بیشتر از سبدهای جای میوه و سبزیجات (شکل ۶) استفاده می‌کنم (کدهای ۰۶ و ۰۹ و ۱۱).	۲
	کاربرد تزئینی و کم شدن استفاده کاربردی	امروزه بیشتر به جنبه تزئینی اهمیت داده می‌شود و به جنبه کاربردی کمتر توجه می‌شود (کدهای ۰۲ و ۰۳). امروزه به دلیل گسترش محصولات مشابه از جنس مواد	۳

		دیگر کاربرد این محصولات کم شده است و فقط تعدادی از روستاییان استفاده می‌کنند (کدهای ۰۴ و ۰۵).	
	تاثیر فرهنگ بر کاربرد	این یک هنر بومی است و در هر منطقه، کاربردها، با توجه به فرهنگ آن محل می‌تواند تغییر کند (کد ۰۳). در سال‌های اخیر گاهی به سلیقه و سفارش مشتری کارهایی با طرح‌های جدید بافته می‌شود (کد ۰۶).	۴
شناخت	استفاده آگاهانه از محصول	به دلیل علاقه شخصی به محصولات هنری سنتی و تحقیق در مورد محصولات سبذبافی و طبیعی بودنشان مایل به استفاده از همه محصولات سبذبافی هستم (کد ۱۰).	۵
تجدیدپذیر	سازگار با محیط زیست استفاده از محصول سنتی طبیعی	این سبدها با مزیت‌هایی که دارند از جمله طبیعی بودن مواد اولیه، قابل بازیافت بودن به محیط زیست و زیبایی می‌توانند جایگزین محصولات مشابه پلیمری، پلاستیکی ویا فلزی شوند (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۶ و ۰۸ و ۰۹ و ۱۰). سنتی بودن و نوع بافت و طبیعی بودن نظر من را به استفاده از این محصولات جلب کرده است (کدهای ۰۹ و ۱۰).	۶
نوآوری	عدم نوآوری	روش بافت تغییری نکرده و محصولات بیشتر با فرم‌های دایره و بیضی تولید می‌شوند (کدهای ۰۱ و ۰۵ و ۰۶ و ۰۷). نوآوری در ساخت محصولات ایجاد نشده است (کد ۰۵).	۷

۶. اقتصاد در هنر سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد

رابطه هنر و اقتصاد به معنی اصول مشترک و تأثیرگذار و ارتباطات هنر و اقتصاد بر یکدیگر است. برای رسیدن به رشد اقتصادی دو مرحله اصلی و اساسی وجود دارد. یک مرحله توسعه مبتنی بر سرمایه‌گذاری عوامل تولید و مرحله دیگر توسعه مبتنی بر نوآوری و دانش است. توسعه مبتنی بر سرمایه‌گذاری عوامل تولید، تحت عنوان اقتصاد سنتی مورد بررسی قرار می‌گیرد که دارای بازارهای سنتی است. در نقش اقتصادی بازار لازم است به نیاز مصرف‌کنندگان پرداخته شود که این نیاز به سه دسته تقسیم می‌شود: ۱- نیاز مبادله‌ای است، یعنی مصرف‌کننده به دنبال دست‌یابی به محصول با حداقل هزینه است. ۲- نیاز اطلاعاتی است. ۳- نیاز ارتباطی است. به این معنی که مصرف‌کننده با خرید کالا و خدمات، علاوه بر جنبه‌های قیمتی و کیفیتی در خرید کالا، به تجربه‌های نو در ابعاد زیبایی‌شناختی و احساسی آن محصول نیز توجه دارد. بنابراین سه نیاز مبادله‌ای، ارتباطی و اطلاعاتی مصرف‌کنندگان به لحاظ ارزش‌ها، حس احترام به خود، ابعاد زیبایی‌شناختی و روابط اجتماعی با دیگران ارتباط دارد (Rafi'ipour, 2015, p. 114).

مصرف‌کنندگان ایرانی در ناخودآگاه خود دارای نیاز هنری هستند که این نیاز می‌تواند وارد حیطه خودآگاه آن‌ها شود. سهم هنر در سبذبافی مصرف‌کننده ایرانی کم است و این موضوع به عنوان یک بحران هویتی قلمداد می‌شود، که از ندانستن ارزش هنر و نداشتن مصرف فرهنگی نشأت می‌گیرد. برخی محققان معتقدند که تجربه خرید برای مصرف‌کنندگان ترکیبی از ارزش کارکردی

و ارزش احساسی است. ارزش کارکردی برگرفته از سودمندی و کارایی کالا و منعکس کننده الگوی فکری فرآیند اطلاعاتی در رفتار مصرف کننده است. ارزش احساسی ناشی از تجربه خرید و بیان کننده ارزش روانی و احساسی خرید و شامل لذت یا هیجان خرید است و جنبه شخصی تر و ذهنی تر دارد (Khalili and Montazer Ghaem, 2016, pp. 169-170). اکثر تولیدکنندگان سبدهای بافته شده در استان کهگیلویه و بویراحمد، ساکنین روستاها، با درآمد اقتصادی پایین هستند (شکل های ۷ و ۸). بر اساس رابطه هنر و اقتصاد، ایجاد شرایط مناسب برای عرضه تولید و رساندن آن ها به دست مصرف کننده می تواند بر درآمد اقتصادی آن ها تأثیر مثبت داشته باشد.

شکل ۸. سبدياف ساکن استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)

شکل ۷. سبدياف ساکن استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)

Fig 8. Basket weaver living in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)

Fig 7. Basket weaver living in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)

الف. اقتصاد در وضعیت مطلوب سبديافی استان کهگیلویه و بویراحمد

هنر سبديافی استان کهگیلویه و بویراحمد بیشتر در روستاها رواج دارد. افرادی که در روستاها در ساخت انواع مصنوعات دستی فعالیت دارند شغل آن ها کشاورزی و دامداری است و در فصولی از سال بیکار هستند. آن ها برای پر کردن اوقات بیکاری فصلی با استفاده از مواد اولیه موجود در منطقه محل سکونت خود به تهیه اشیایی می پردازند که از ویژگی های آن ها علاوه بر رفع نیازمندی های زندگی، خصوصیت هنری آن ها و منعکس کردن استعداد تولیدکنندگان است (Jazmi et al., 1985, p. 9). سبديافی استان با توجه به ویژگی هایی که دارد از جمله عدم نیاز به تکنولوژی پیچیده و ابزار کار خاص و پر هزینه، فراوانی مواد اولیه در منطقه تولید (کدهای ۰۱ و ۰۷ و ۱۱)، در دسترس بودن افراد داوطلب برای جذب به این رشته هنری، می تواند ایجاد نوعی موازنه اقتصادی نموده و ضمن تأمین نیازهای داخلی به خاطر دارا بودن قابلیت صدور یکی از راه های کسب درآمد ارزی نیز محسوب گردد. از جمله عواملی که در رسیدن به این هدف تاثیرگذار هستند و شرایط مطلوب این هنر را ایجاد می کنند می توان به شناخت و معرفی صحیح محصول به خریداران (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۱۱)، نوآوری در تولیدات و جلب نظر و ترغیب خریداران (کد ۰۶)، عرضه محصولات در نمایشگاه ها به طور مستقیم از طرف خود تولیدکننده ها (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۷ و ۱۱) اشاره کرد. سبديافی می تواند به عنوان عاملی مکمل در اقتصاد مناطق روستایی در کنار صنایع جدید ماشینی مورد استفاده قرار بگیرد. توضیحات بیشتر، در رابطه با وضعیت مطلوب هنر سبديافی استان در (جدول ۴) بیان شده است.

جدول ۴. کدگذاری داده های حاصل از مصاحبه، مقوله اقتصاد در وضعیت مطلوب سبديافی استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)
Table 4. Coding of interview data, the category of economy in the favorable situation of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)

وضعیت مطلوب			
مقوله	مفاهیم	گزاره های منتخب	ردیف

اقتصاد	۱	فروشنندگان باید اطلاعات کافی در مورد محصول داشته باشند و بتوانند آن را خوب معرفی کنند تا مشتری ترغیب به خرید شود (کدهای ۰۱ و ۱۱). اگر محلی برای عرضه محصول در بازار وجود داشته باشد فروش آن خوب است. و اگر به خوبی شناسانده شود، به خصوص در بازارهای خارجی می‌تواند سود خوبی داشته باشد (کدهای ۰۱ و ۰۲).	شناخت و معرفی صحیح محصول
	۲	عرضه محصولات تولیدی در نمایشگاه‌های موقت و دائمی داخلی می‌تواند فروش را افزایش دهد (کدهای ۰۱ و ۰۲). برپایی این نمایشگاه‌ها در شهرهای مختلف می‌تواند محصولات این هنر را معرفی کند و به جامعه بشناساند. (کد ۰۲).	شرکت در نمایشگاه‌های داخلی
	۳	هنرمند وقتی خود محصولاتش را به فروش برساند سود بیشتری بدست می‌آورد و مشتاق به ادامه کار می‌شود (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۷ و ۱۱).	فروش مستقیم
	۴	نوآوری در فرم‌ها باعث فروش بیشتر محصولات می‌شود (کد ۰۶).	نوآوری برای جلب مشتری و افزایش فروش
	۵	وقتی هنرمند و جامعه در شرایط خوب اقتصادی باشند به هنر نیز ارزش داده می‌شود و رواج پیدا می‌کند (کد ۰۳)	شرایط خوب اقتصادی
	۶	مواد اولیه تولید این محصولات به صورت رایگان و به وفور در دسترس است بنابراین این هنر به صرفه است (کدهای ۰۱ و ۰۷ و ۱۱).	مواد اولیه در دسترس و کم هزینه و صرفه اقتصادی
حمایت نهادهای دولتی	۷	حمایت دولت و مراکز صنایع دستی از تولیدکننده‌ها برای تبلیغ و فروش محصولات می‌تواند از منسوخ شدن این هنر جلوگیری کند (کد ۰۳)	نیاز به حمایت دولتی

ب. اقتصاد در وضعیت موجود سبد بافی استان کهگیلویه و بویراحمد

هنر سبدهافی در گذشته به عنوان یک حرفه در بین روستاییان رواج داشت و از دو طریق در مقوله اقتصاد تأثیرگذار بود؛ از یک طرف با تولید یک سری سبدهای مورد نیاز در زندگی روزمره توسط خود روستاییان، نیازی به پرداخت هزینه و خرید محصولات مشابه موجود در بازار - ساخته شده با مواد دیگر- نبود، و از طرفی دیگر فروش سبدهای بافته شده به عنوان یک منبع درآمد برای خانواده‌ها محسوب می‌شد. با توجه به مطالعات انجام شده امروزه استفاده از محصولات این هنر بسیار کم شده و استقبال چندانی از آن‌ها نمی‌شود، به گونه‌ای که رو به فراموشی است. داده‌های (جدول ۵)، مقوله اقتصاد در وضعیت موجود هنر سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد را بر اساس تحلیل اطلاعات به دست آمده از تحقیق میدانی بیان می‌کند. از جمله عواملی که بر روی شرایط موجود سبدهافی تأثیر دارد کاهش استقبال خریداران از سبدهای بافته شده است که می‌تواند به دلیل وضع بد اقتصادی جامعه باشد (کدهای ۰۲ و ۰۳ و ۰۶ و ۰۷ و ۱۱). وقتی یک بافنده محصولی تولید می‌کند و فروش ندارد فرزند وی دیگر دنبال این حرفه نمی‌رود و اینگونه این هنر فراموش می‌شود (کد ۰۳). یکی از راه‌های فروش محصولات برای تولیدکنندگان، شرکت در نمایشگاه‌ها است که آن هم به دلیل هزینه بالایی که دارد برای هنرمندان صرفه اقتصادی ندارد (کدهای ۰۱ و ۰۳ و ۱۱). یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر شرایط اقتصادی وضعیت موجود هنر سبدهافی، حمایت نهادهای دولتی است که در صورت عدم این حمایت‌ها، تولید و فروش سبدهای بافته شده کاهش می‌یابد (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۵ و ۰۶ و ۰۷).

جدول ۵. کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه، مقوله اقتصاد در وضعیت موجود سبدهافی استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)			
Table 5. Coding of interview data, the category of economics in the current situation of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)			
وضعیت موجود			
ردیف	گزاره‌های منتخب	مفاهیم	مقوله
۱	معایب بازارهای داخلی همان شرایط بد اقتصادی جامعه است (کدهای ۰۲ و ۱۱).	شرایط بد اقتصادی	

اقتصاد	۲	شرایط بد اقتصادی باعث کم شدن فروش و انزوای محدود هنرمندان این رشته شده است (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۶). سود حاصل از این نوع محصولات کم است (کدهای ۰۶ و ۰۷).	شرایط اقتصادی بد و سود کم
	۳	وقتی یک بافنده محصولی تولید می‌کند و فروش ندارد فرزند وی دنبال این حرفه نمی‌رود و اینگونه این هنر فراموش می‌شود (کد ۰۳)	عدم فروش
	۴	تنها حمایت دولت برپایی نمایشگاه است که آن هم به دلیل هزینه بالای شرکت در آن برای هنرمندان به صرفه نیست (کدهای ۰۱ و ۰۳ و ۱۱).	هزینه بالا نمایشگاه
	۵	بازارهای خارجی نیاز به بازاریابی، هزینه حمل و نقل و مجوزهای صادراتی دارد (کد ۱۱).	بازاریابی و کسب مجوز و هزینه زیاد
	۶	یکی از مشکلات شرکت در نمایشگاه‌های خارجی عدم تولید محصولات با کیفیت است (کدهای ۰۱ و ۰۲).	عدم تولید محصول با کیفیت و کاهش فروش
	۷	هنرمندان محصولاتی را برای استفاده شخصی خودشان تولید می‌کنند و به ندرت برای فروش اقدام می‌کنند (کدهای ۰۵ و ۰۷).	تولید برای استفاده شخصی
حمایت نهادهای دولتی	۸	عدم توجه و حمایت سازمان‌های دولتی به میراث فرهنگی و هنرهای سنتی (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۶) بی‌توجهی مسئولین در عرضه و فروش هنرهای بومی باعث ضربه اقتصادی به تولیدکننده و نهایتاً فراموش شدن هنر سبذبافی می‌شود (کدهای ۰۱ و ۰۳). چون از سمت دولت حمایتی از ما بافندگان نمی‌شود ما نیز علاقه به تولید نداریم (کدهای ۰۵ و ۰۶ و ۰۷).	عدم حمایت نهادهای دولتی مربوطه
	۹	نهادهای مربوطه در استان تبلیغ و حمایت چندانی از هنر سبذبافی ما نمی‌کنند (کد ۰۳).	ضعف تبلیغات و معرفی سبذبافی از طرف نهادهای دولتی مربوطه

۷. آموزش در هنر سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد

هنرهای سنتی و صنایع دستی در برگیرنده مجموعه‌ای از مفاهیم و ارزش‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و اقتصادی است، لذا معمولاً در هر کشور تشکیلات و سازمان‌های متعددی بر حسب اهداف و شرح وظایف خود با آن مرتبط است. علاوه بر سازمان‌های اجرایی دولتی، موسسات آموزشی در مقاطع مختلف تحصیلی نقش سازنده‌ای در تربیت و تامین نیروی انسانی مورد نیاز صنایع دستی بر عهده دارد. امروزه در بسیاری از کشورها افزون بر ایجاد مدارس تخصصی در سطح دبیرستان و هنرستان، دانشکده‌ها و مراکز آموزش عالی متعددی نیز برای آموزش هنرهای سنتی و صنایع دستی تأسیس شده است. در کشور ایران نیز طی ۲۵ سال اخیر اقدامات مفیدی در این راستا صورت پذیرفته است (Dadras and Mohammadjani, 2020, p. 36-37). سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد از جمله هنرهای سنتی است که به دلیل کم توجهی در حال فراموشی است. یکی از نکات مهم در رابطه با

این هنر که در فراموشی آن تأثیر دارد، بحث آموزش سبديافی است. در این قسمت از پژوهش وضعیت مطلوب و وضعیت موجود مقوله آموزش در هنر سبديافی استان مورد مطالعه قرار گرفته است.

شکل ۱۱. بافنده سبد، استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: نگارندگان)

Fig 11. Basket weaver, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. Reference: (Authors)

شکل ۱۰. بافنده سبد، استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: نگارندگان)

Fig 10. Basket weaver, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. Reference: (Authors)

شکل ۹. بافنده سبد، استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: نگارندگان)

Fig 9. Basket weaver, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. Reference: (Authors)

الف. آموزش در وضعیت مطلوب سبديافی استان کهگیلویه و بویراحمد

هنرهای سنتی از جمله موارث فرهنگی کشور و محمل اصالت‌ها و ارزش‌های فرهنگی و هنری جامعه ایرانی است. یکی از اهداف بلند مدت در آموزش هنرهای سنتی، احیای هنرهای از یاد رفته یا در حال فراموشی و بازیابی وجوه ارزشی نهفته در این دسته از هنرها است (Sokhanpardaz, 2008, p. 133-134). هنر سبديافی استان کهگیلویه و بویراحمد جزو آن دسته از هنرهای سنتی است که با تغییر سبک زندگی و جایگزین شدن و رواج سبدهای ساخته شده با مواد جدید، کمتر مورد توجه قرار گرفته و در حال حاضر سبدهای بسیار کمی توسط محدود بافنده‌هایی تولید می‌شود. یکی از دلایل به سمت فراموشی رفتن این هنر، معرفی نشدن آن در سطح جامعه است. طبق گفته مصاحبه شونده‌گان، برای وضعیت مطلوب سبديافی در حوزه آموزش (جدول ۶) و برای احیاء و رواج دوباره سبديافی، باید این هنر معرفی گردد تا افراد جامعه به آن علاقه‌مند شوند (کد ۰۳)، (شکل‌های ۹ و ۱۰ و ۱۱). آموزش مجازی یا حضوری در سازمان میراث فرهنگی، فنی و حرفه‌ای و آموزشگاه‌ها می‌تواند باعث معرفی این هنر شود (کدهای ۰۱ و ۰۹). با تلفیق شیوه آموزش، توسط هنرمندان سنتی و مربیان جدید، می‌توان زمینه استقبال و علاقه به یادگیری این هنر را در مخاطبین ایجاد کرد (کد ۰۹).

جدول ۶ کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه، مقوله آموزش در وضعیت مطلوب سبديافی استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: نگارندگان)			
Table 6. Coding the data obtained from the interview, the category of education in the optimal condition of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)			
وضعیت مطلوب			
مقوله	مفاهیم	گزاره‌های منتخب	ردیف
آموزش	معرفی هنر به وسیله آموزش مجازی و حضوری	باید این هنر شناسانده شود تا افراد جامعه به آن علاقه‌مند شوند (کد ۰۳). آموزش مجازی یا حضوری و برپایی کلاس‌های آموزشی در سازمان میراث فرهنگی، فنی و حرفه‌ای و آموزشگاه‌ها می‌تواند باعث معرفی این هنر شود (کدهای ۰۱ و ۰۹).	۱
	ایجاد علاقه به یادگیری	با تلفیق شیوه آموزش توسط هنرمندان سنتی و مربیان جدید می‌توان علاقه به یادگیری این هنر را در مخاطبین ایجاد کرد (کد ۰۹).	۲

ب. آموزش در وضعیت موجود سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد

نظام آموزشی در گذشته برخلاف امروز، از زندگی مردم مستقل نبود و حاوی مجموعه‌ای از نظام‌های اخلاقی، معنوی، اجتماعی و حتی سیاسی بود. در این چنین نظامی رابطه استاد و شاگرد اهمیت داشت، چرا که استاد اخلاقیات و معنویات را در قالب اصول کار خود به شاگرد آموزش می‌داد و شاگرد در می‌یافت که حرفه و هنر او در حکم امری مقدس است. در سایه چنین نظامی، آموزش هنر در سابقه ایران همسو و موازی با نظام جامع آموزش سنتی پیش می‌رفت. هنرها در کنار حرفه‌ها و صنایع در بطن زندگی عامه مردم جریان داشت و با برخورداری از رویکردی کل‌نگرانه و همه‌جانبه باعث برقراری تعادل در معیشت و ارضاء حس زیبایی خواهی می‌شد (Seifi, Balkhari Ghahi and Mohammadzadeh, 2017, p. 34). تغییراتی که به مرور زمان در شیوه آموزش هنرهای سنتی بوجود آمد تأییراتی بر روی هنرها گذاشت. سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد جزو هنرهایی است که آموزش آن در گذشته، به صورت نسل به نسل از پدر به فرزند بوده و به شیوه استاد - شاگردی منتقل شده است (کدهای ۰۱ و ۰۵ و ۰۷). با توجه به پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، در مقوله آموزش هنر سبذبافی در وضعیت موجود استان کهگیلویه و بویراحمد (جدول ۷)، به برخی از عوامل تأثیرگذار در این مقوله اشاره می‌شود. یکی از عوامل ناشناخته ماندن این هنر، نبود بانک اطلاعاتی در مورد آن است (کد ۰۱). چون هنر سبذبافی به نسل جدید معرفی نشده است و آن‌ها محصولات و شیوه بافت آن را ندیده‌اند (شکل ۱۱)، انگیزه‌ای برای یادگیری ندارند (کدهای ۰۱ و ۰۲). از دیگر موانع آموزش، تعداد کم بافندگان و سکونت آن‌ها در روستاهای دور افتاده است (کد ۰۲ و ۰۶ و ۰۷)، که این مسئله در دسترس نبودن بافندگان، سبب استقبال نکردن نسل جوان ساکن در شهرها از یادگیری این هنر است. علاقه‌مندان برای یادگیری باید مسافت‌های طولانی و مسیرهای صعب العبور را طی کرده تا به روستاهایی برسند که بافندگان در آنجا ساکن هستند (کد ۰۱). هنر سبذبافی در نهاد یا سازمان مشخصی آموزش داده نمی‌شود (کدهای ۰۲ و ۰۶). یکی از مشکلاتی که برای هنرهای سنتی وجود دارد، به فراموشی سپرده شدن آن‌ها است. هنر سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد بنا به دلایلی که برخی از آن‌ها ذکر شد از جمله ناشناخته ماندن آن در بین بسیاری از ساکنان استان، به‌خصوص جوانان، رو به فراموشی رفته و در حال منسوخ شدن است.

جدول ۷. کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه، مقوله آموزش در وضعیت موجود سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)			
Table 7. Coding of interview data, category of education in the current situation of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. Reference: (Authors)			
وضعیت موجود			
ردیف	گزاره‌های منتخب	مفاهیم	مقوله
۱	نبود بانک اطلاعاتی در مورد این هنر از عوامل ناشناخته ماندن آن است (کد ۰۱).	کمبود اطلاعات	شناخت
۲	یکی از مشکلات شرکت در نمایشگاه‌های خارجی عدم تولید محصولات با کیفیت است (کدهای ۰۱ و ۰۲).	عدم شناخت	
۳	انتقال و یادگیری هنر سبذبافی به صورت نسل به نسل از پدر به فرزند و استاد - شاگردی منتقل شده است (کدهای ۰۱ و ۰۵ و ۰۷).	آموزش سینه به سینه	آموزش
۴	چون این هنر سبذبافی به نسل جدید معرفی نشده است و آن‌ها محصولات و شیوه بافت آن را ندیده‌اند، انگیزه‌ای برای یادگیری ندارند (کدهای ۰۱ و ۰۲).	عدم معرفی مناسب	
۵	هنر سبذبافی در نهاد یا سازمان مشخصی آموزش داده نمی‌شود (کدهای ۰۲ و ۰۶).	عدم آموزش	
۶	از موانع آموزش تعداد کم بافندگان و سکونت آن‌ها در روستاهای دور افتاده است (کد ۰۲) تعداد بافندگان کم شده است (کدهای ۰۶ و ۰۷). یکی از دلایل نرفتن به دنبال یادگیری این هنر در دسترس نبودن بافندگان است و برای این منظور باید مسافت‌های طولانی و مسیرهای صعب العبور را طی کرد تا به روستاهایی که بافندگان در آنجا هستند رسید (کد ۰۱).	در دسترس نبودن و کاهش هنرمندان برای آموزش	

۸. شناخت آسیب‌ها و تهدیدهای سبذبافی استان کهگیلویه و بویراحمد

وقوع تهدید باعث ایجاد آسیب می‌گردد. تهدیدها و آسیب‌ها یک رابطه متقابل دارند؛ بدین گونه که هرچه احتمال وقوع تهدید زیادتر باشد، میزان آسیب نیز افزایش می‌یابد. بنابراین میزان آسیب مستقیماً به مقدار تهدید بستگی دارد. از طریق میزان آسیب پذیری، می‌توان وضعیت‌هایی که قابل ردیابی هستند را ارزیابی و اندازه‌گیری کرد (Mashhadi and Amini Varki, 2015, p. 74). بررسی و شناخت تهدیدهای سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد می‌تواند به حفظ و احیای هنر سبدهای کمک کرده و بی‌توجهی در این خصوص، آسیب‌ها و ضررهای جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت؛ زیرا پس از آشکار شدن جنبه‌های مختلف تهدید، شرایط و امکانات لازم برای بررسی و کاهش آسیب‌پذیری هنر سبدهای امکان‌پذیر می‌شود. بنابراین در این بخش از پژوهش بر اساس داده‌های به دست آمده در مراحل قبل به تبیین تهدیدها و آسیب‌ها بر اساس مقوله‌های کاربرد، اقتصاد و آموزش در هنر سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد پرداخته شده است (جدول ۸).

جدول ۸. آسیب‌ها و تهدیدهای سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد. مأخذ: (نگارندگان)	
Table 8. Injuries and threats of basket weaving in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces. Reference: (Authors)	
آسیب‌های سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد	تهدیدهای سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد
آموزه بیشتر به جنبه تزئینی محصولات سبدهای توجه می‌شود (کدهای ۰۲ و ۰۳).	چون به دلیل شرایط بد اقتصادی اکثر اقشار جامعه توان خرید محصولات تزئینی را ندارند، لذا توجه بیشتر به جنبه تزئینی سبدهای بافته شده، باعث کم‌رنگ شدن جنبه کاربردی و در نتیجه خرید کمتر سبدها و استفاده آن‌ها در زندگی امروزی می‌شود.
نیود بازار مناسب برای فروش سبدهای بافته شده در استان (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۶ و ۰۷). نیود بازار فروش و تأثیر منفی آن بر روند انتقال سینه به سینه آن در بین هنرمندان (کد ۰۳).	سود کم هنرمند از تولید و فروش سید، باعث عدم استقبال از یادگیری و ادامه دادن این هنر شده و در نتیجه منسوخ شدن سبدهای در استان را در پی دارد.
نوآوری در ساخت محصولات ایجاد نشده است (کد ۰۵).	چون نوآوری در سبدهای بافته شده وجود ندارد استقبال چندانی از خرید سبدهای تولیدی نمی‌شود. عدم خرید سبدها باعث کاهش تولید و در نهایت منسوخ شدن هنر سبدهای می‌شود.
عدم آموزش و معرفی و تبلیغ و شناسایی هنر و تولیدات سبدهای به نسل جدید (کدهای ۰۱ و ۰۲ و ۰۳ و ۰۶)	عدم معرفی هنر سنتی و اصیل سبدهای باعث ناشناخته ماندن این هنر می‌گردد. این عدم شناخت و کمبود اطلاعات منجر به بی‌توجهی و نهایتاً منسوخ شدن سبدهای می‌شود.

۹. راهکارها برای رفع آسیب هنر سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد

اولین قدم در راه توسعه و بهبود هر گونه امر اجتماعی، اقتصادی، هنری و ... شناسایی و توصیف وضعیت موجود آن امر است. فاصله میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب، راهکارهای آینده را مشخص می‌کند (Tavakoli and Seyed, 2014, p. 80). در این پژوهش سعی بر آن شد با مطالعه وضعیت مطلوب و موجود سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد و بررسی آسیب‌شناسی آن در گذشته و حال، راهکارهایی برای حفظ و احیای این هنر مطرح گردد. مهمترین مشکلی که در رابطه با سبدهای استان وجود دارد، مقوله آموزش، معرفی و شناخت این هنر است. از جمله مشکلات دیگر سبدهای که در روند رو به فراموشی رفتن این هنر تأثیر دارند دو مقوله اقتصاد و کاربرد است. نظر به اهمیت مقوله‌های ذکر شده، برای حفظ و احیای این هنر با توجه به مطالب ارائه شده و داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

- __ راه‌اندازی بانک اطلاعات جامع صنایع دستی، به خصوص معرفی هنر سبدهای استان کهگیلویه و بویراحمد در آن و تقویت زمینه‌های اطلاع‌رسانی عمومی از طریق سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی گردشگری و سایر ارگان‌های مرتبط.
- __ برگزاری کلاس‌های حضوری و مجازی آموزش بافت سبدهای در سازمان میراث فرهنگی، فنی و حرفه‌ای و همچنین آموزشگاه‌های شخصی صنایع دستی جهت استفاده علاقه‌مندان به این رشته هنری.

__ اختصاص صفحات کتاب‌های درسی هر منطقه به معرفی و آموزش هنرهای سنتی بومی همان منطقه، جهت آشنایی دانش‌آموزان با هنرهای سنتی استان‌های محل سکونت خود؛ یکی از ابزارهای احیای هنرهای سنتی فراموش و منسوخ شده، تألیف و تدوین کتب آموزشی با موضوع هنرهای سنتی بومی هر منطقه، در سطوح گوناگون است. این در حالی است که در تدوین و تألیف کتب آموزشی به ترویج و احیای هنرهای سنتی توجه نشده و تکیه محتوایی این کتاب‌ها بر آموزش هنرهایی است که به دلیل استقبال زیاد به آن‌ها از خطر زوال و فراموشی مصون مانده‌اند. در مواردی نیز که به یک هنر در حال فراموشی پرداخته شده، بیشتر به جنبه معرفی مختصر آن توجه گردیده و وجه آموزشی مطالب در نظر گرفته نشده است.

- __ حمایت از هنرمندان بافنده سبد در استان و توسعه کارگاه‌های تولیدی هنرهای سنتی از طریق اعطای تسهیلات اعتباری.
- __ حمایت از بخش خصوصی و تشویق آن جهت مشارکت و سرمایه‌گذاری در طرح‌های توسعه و تقویت صنایع دستی به خصوص هنر سبدبافی و بهره‌گیری از قابلیت‌ها و استعداد‌های مرتبط با این هنر در استان کهگیلویه و بویراحمد.
- __ ایجاد خانه‌های صنایع دستی و دعوت از هنرمندان سبدباف در برنامه‌های مناسبی و برگزاری ورکشاپ جهت معرفی هنر و هنرمندان این هنر و رونق بخشیدن صنایع و هنرهای سنتی در گردشگری استان؛ گردشگران با بازدید از این خانه‌ها می‌توانند از نزدیک با نحوه تولید صنایع دستی یک منطقه آشنا شوند. در نتیجه گردشگران ضمن آشنایی با صنایع دستی بومی آن منطقه میل و رغبت بیشتری نسبت به خرید پیدا می‌کنند.
- __ تلفیق جنبه کاربردی و تزئینی در محصولات تولید شده سبدبافی و خلق محصولات جدید متناسب با زندگی امروزی.
- __ تنوع بخشی و توسعه برنامه‌های تبلیغاتی و مشارکت فعال صدا و سیما استان در امر اطلاع‌رسانی و تبلیغ گسترده روی هنرهای سنتی و بومی استان به خصوص هنر سبدبافی، با هدف معرفی آن و ایجاد موقعیت مناسب برای عرضه کالا.
- __ اصلاح یا تغییر خاص کاربرد و در کنار آن توجه به جنبه تزئینی به گونه‌ای که برای همه اقشار جامعه قابل استفاده باشد.

۱۰. نتیجه‌گیری

سبدبافی به عنوان یکی از هنرهای دستی سنتی استان کهگیلویه و بویراحمد دارای سابقه تاریخی طولانی است. سبدهای بافته شده در گذشته متناسب با شرایط زندگی عشایری و روستایی این استان، کاربردهای فراوان داشت که به مرور زمان با تحول در شرایط زندگی امروزی و ورود انواع محصولات ماشینی، تولید سبدها کاهش یافته و این روند باعث رو به فراموشی رفتن هنر سبدبافی شد. از آنجا که فراموش شدن این هنر یک آسیب محسوب می‌شود، در این پژوهش با بررسی هنر سبدبافی استان کهگیلویه و بویراحمد و آسیب‌شناسی آن بر اساس مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با افراد متخصص، راهکارهایی برای احیاء و حفظ آن و ورود مجدد سبدبافی به زندگی امروزی ارائه گردید. برای رسیدن به راهکارها ابتدا وضعیت مطلوب و وضعیت موجود سبدبافی این استان در سه مقوله کاربرد، اقتصاد و آموزش بررسی گردید و با توجه به داده‌های حاصل شده، آسیب‌ها و همچنین تهدیدهایی که آسیب‌ها به دنبال دارند مشخص گردید. نتایج به دست آمده از وضعیت موجود هنر سبدبافی بیانگر آن است که به دلیل تغییر شرایط زندگی و نوع کاربرد سبدها امروزه از این هنر استقبال کافی نمی‌شود. در زمینه اقتصاد، نبود بازار مناسب برای فروش و حمایت نکردن سازمان‌های مرتبط در استان از بافندگان و در نتیجه فروش کم و به صرفه نبودن تولید سبدها، تهدید رو به فراموشی رفتن این هنر را موجب گردیده است. عدم معرفی و آموزش هنر سبدبافی به نسل جدید در مقوله آموزش، تهدید ناشناخته ماندن این هنر را تقویت کرده است. با شناخت آسیب‌های وضعیت موجود سبدبافی در استان، راهکارهایی در جهت احیاء، حفظ و ورود این هنر به زندگی امروزی ارائه گردید. از جمله راهکارها می‌توان به معرفی و شناسایی هنر سبدبافی استان کهگیلویه و بویراحمد از طریق ایجاد بانک اطلاعاتی این رشته، برگزاری کلاس‌های آموزش سبدبافی به علاقه‌مندان از طریق سازمان‌های مرتبط و هنرمندان، همچنین اختصاص برخی از صفحات کتاب‌های درسی هر منطقه به هنرهای سنتی بومی همان منطقه، خلق نوآوری‌های جدید در کاربرد سبدهای بافته شده، و همچنین تغییر کاربری و تلفیق جنبه کاربردی و تزئینی سبدها بر اساس نیازهای امروزی جامعه، و حمایت‌های موسسات و نهادهای مرتبط در بخش فروش اشاره کرد. با رعایت این موارد می‌توان تا حدودی از تهدید فراموشی و منسوخ شدن هنر سبدبافی استان جلوگیری کرد. در این پژوهش محدودیت‌هایی از جمله عدم امکان مصاحبه

با افراد متخصص هنر سبذبافی، به خصوص ساکنین مناطق روستایی، به دلیل بیماری همه‌گیر کرونا و در دسترس نبودن تماس و ارتباط مجازی با آن‌ها وجود داشت که باعث شد نتوان نمونه‌های آماری متعدد برای مصاحبه انتخاب شود. بنابراین نمی‌توان نتایج حاصل شده در رابطه با آسیب‌های هنر سبذبافی را به کل آسیب‌های سبذبافی در استان کهگیلویه و بویراحمد تعمیم داد. برای بررسی و مطالعه بیشتر این هنر و آسیب‌های آن، می‌توان در پژوهش‌های آتی با انجام مصاحبه‌های گسترده‌تر با سایر طیف‌های تخصصی در این رشته این موضوع را بیشتر مورد بررسی و مطالعه قرار داد؛ زیرا رواج و رونق مجدد سبذبافی در استان کهگیلویه و بویراحمد که بسیاری از هنرمندان آن در مناطق روستایی، به دلیل محرومیت در شرایط نامناسب اقتصادی و معیشتی به سر می‌برند، می‌تواند به اقتصاد ساکنان آن مناطق کمک کرده و یک منبع درآمد محسوب گردد. همچنین توجه به این هنر می‌تواند زمینه را برای مسئولین و کارآفرینان فراهم کند که در این استان و در این حوزه، سرمایه‌گذاری کنند و گامی در جهت محرومیت‌زدایی و در کنار آن حفظ میراث فرهنگی برداشته شود. انجام چنین پژوهش‌هایی باعث شناخت بیشتر و اقدام در این زمینه می‌شود.

References

- Adineh, A. and Ghorbani, Z. (2018). Purple and basket weaving; A long-standing tradition in the Torqabeh summer area. The second national conference of Khorasan in the flourishing of Iranian Islamic art and architecture, Mashhad. <http://civilica.com/doc/802576> (access date: 1400/08/28). [in Persian]
- [آدینه، علی و قربانی، زینب (۱۳۹۷). ارغوان و سبذبافی؛ سنتی دیرین در منطقه بیلاقی طرهبه. دومین همایش ملی خراسان در شکوفایی هنر و معماری ایرانی اسلامی، مشهد. <http://civilica.com/doc/802576> (access date: 1400/08/28)]
- Akhavan Farahani, J. (1983). Mat weaving. Tehran: Iran Handicrafts Organization. [in Persian]
- [اخوان فراهانی، جعفر (۱۳۶۱). حصیربافی. تهران: سازمان صنایع دستی ایران.]
- Amiri, W. (2010). A look at the handicrafts of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces. Yasuj: Cultural heritage. [in Persian]
- [امیری، ولی‌الله (۱۳۸۹). گذری بر صنایع دستی استان کهگیلویه و بویراحمد. یاسوج: میراث فرهنگی.]
- Ashtari, F. and Mojabi, A. (2015). The art of mat weaving in Shadegan. The growth of art education, (43), 62-71. [in Persian]
- [اشتری، فرهاد و مجابی، علی (۱۳۹۴). هنر-صنعت حصیربافی در شادگان. رشد آموزش هنر، (۴۳)، ۶۲-۷۱.]
- Dadras, H. and Mohammadjani, S. (2020). Introduction to handicrafts of Gilan province. Tehran: Paradise Lost. [in Persian]
- [دادرس، حسن و محمدجانی، ساره (۱۳۹۹). آشنایی با صنایع دستی استان گیلان. تهران: بهشت گمشده. Educational Research and Planning Organization. (2015). Introduction to Iranian handicrafts (tenth edition). Tehran: Iran Books Publishing Company. [in Persian]
- [سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. (۱۳۹۴). آشنایی با صنایع دستی ایران (چاپ دهم). تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های ایران.]
- Eftekhari, N. (2020). Basket. The Great Islamic Encyclopedia Center. <https://www.cgie.org.ir/fa/article/257574/%D8%B3%D8%A8%D8%AF>(access date: 1400/08/11). [in Persian]
- [افتخاری، نیره (۱۳۹۹). سبد. مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی. <https://www.cgie.org.ir/fa/article/257574/%D8%B3%D8%A8%D8%AF>(access date: 1400/08/11)]
- Glak, J. And Pir Kh. (1976). "Basket weaving", a tour of Iranian handicrafts, by the efforts of G. Glock et al. Translation: H. Enayat. Tehran: National Bank of Iran. [in Persian]
- [گلاک، جی. و خسرو پیر (۱۳۵۵). «سبذبافی»، سیری در صنایع دستی ایران، به کوشش گ. گلاک و دیگران. ترجمه: حمید عنایت. تهران: بانک ملی ایران.]
- Hoshyar, M. (2008). Mat / mat weaving. Islamic World, (13), 525-529. [in Persian]
- [هوشیار، مهران (۱۳۸۷). حصیر/حصیربافی. جهان اسلام، (۱۳)، ۵۲۵-۵۲۹.]
- Imeni, A. (2011). About the theoretical foundations of art. Month of Art, (16), 66-70. [in Persian]
- [ایمنی، عالیبه (۱۳۹۰). درباره مبانی نظری هنر. ماه هنر، (۱۶)، ۶۶-۷۰.]

- Jahangirfard, M. and Salman, M. (2010). Pathology of rural and agricultural organization plan in the field of employment of educated CEOs. *Rural Cooperatives*, 2 (4 and 5), 37-66. [in Persian]
 [جهانگیرفرد، مجید و سلمان، محسن (۱۳۸۹). آسیب شناسی طرح ساماندهی روستایی و کشاورزی در بخش بکارگیری مدیران عامل تحصیل کرده. *تعاون روستا*، ۲ (۴ و ۵)، ۳۷-۶۶]
- Jazmi, M., Shariatzadeh, A., Karimi, A. and Mirshakrani, M. (1984). *Indigenous arts in Bakhtaran handicrafts*. Tehran: Anthropology Center of the Ministry of Culture and Higher Education. [in Persian]
 [جزمی، محمد؛ شریعتزاده، علی اصغر؛ کریمی، اصغر و میرشکرانی، محمد (۱۳۶۳). *هنرهای بومی در صنایع دستی باختران*. تهران: مرکز مردم‌شناسی وزارت فرهنگ و آموزش عالی.]
- Khalili, H. and Montazer Ghaem, M. (2016). Artistic consumption; Motivation of consumers of art goods in art exhibitions in Yasuj. *Sociology of Art and Literature*, 1 (8), 163-186. [in Persian]
 [خلیلی، حسین و منتظر قائم، مهدی (۱۳۹۵). مصرف هنری؛ انگیزش مصرف کنندگان کالاهای هنری در عرضه گاه های هنری شهر یاسوج. *جامعه شناسی هنر و ادبیات*، ۱ (۸)، ۱۶۳-۱۸۶.]
- Kianiya Ajgerdi, N., Zakaria Kermani, I., and Memar, S. (2020). Analysis of the damages related to the handicrafts of Bakhtiari nomads in the contemporary lifestyle based on the views of Pierre Bourdieu. *Islamic Art Gallery*, 7 (20), 117-136. [in Persian]
 [کیانی اجگردی، ندا؛ زکریایی کرمانی، ایمان و معمار، ثریا. (۱۳۹۹). واکاوی آسیب‌های مرتبط با دست بافته‌های عشایر بختیاری در سبک زندگی معاصر با تکیه بر آرای پیر بوردیو. *نگارینه هنر اسلامی*، ۷ (۲۰)، ۱۱۷-۱۳۶.]
- Kianmehr, Gh. (2015). *Wood handicraft workshop*. Tehran: Iranian textbooks. [in Persian]
 [کیانمهر، قباد (۱۳۹۴). *کارگاه صنایع دستی چوب*. تهران: کتاب‌های درسی ایران.]
- Maghsoudi, S., Darvishi, S., and Amirabadi, M. (2015). A study of the morphology of the art of basket weaving and weaving in South Khorasan region. The first scientific research conference on psychology, educational sciences and community pathology, Kerman, <https://civilica.com/doc/438643> (access date: 1400/09/7). [in Persian]
 [مقصودی، سوده؛ درویشی، سعیده و امیرآبادی، مریم (۱۳۹۴). بررسی ریخت‌شناسی هنر سبذبافی و پخل‌بافی منطقه خراسان جنوبی. اولین همایش علمی پژوهشی روانشناسی، علوم تربیتی و آسیب‌شناسی جامعه، کرمان، <https://civilica.com/doc/438643> (access date: 1400/09/7)]
- Mashhadi, H. and Amini Worki, S. (2015). Develop and present a model for assessing the threats, vulnerabilities and risk analysis of critical infrastructure with emphasis on passive defense. *Crisis Management*, (7), 69-86. [in Persian]
 [مشهدی، حسن و امینی ورکی، سعید (۱۳۹۴). تدوین و ارائه الگوی ارزیابی تهدیدات، آسیب‌پذیری و تحلیل خطرپذیری زیرساخت‌های حیاتی با تأکید بر پدافند غیر عامل. *مدیریت بحران*، (۷)، ۶۹-۸۶.]
- Mehrpooya, J. (1996). *Iranian Traditional Arts: An Introduction to the Knowledge of Iranian Traditional Arts*. Revolution University, (107-106), 123-128. [in Persian]
 [مهروپویا، جمشید (۱۳۷۵). *هنرهای سنتی ایران: درآمدی به شناخت هنرهای سنتی ایران*. دانشگاه انقلاب، (۱۰۶-۱۰۷)، ۱۲۳-۱۲۸.]
- Moin, M. (2007). *Persian culture*. (fourth edition). first volume. Tehran: Edna. [in Persian]
 [معین، محمد (۱۳۸۶). *فرهنگ فارسی*. (چاپ چهارم). جلد اول. تهران: ادنا.]
- Rafil'ipour, F. (2015). Investigating the importance of traditional markets and its role in the economy of handicrafts and indigenous arts. *Journal of Art Research*, 3 (9), 111-116. [in Persian]
 [رفیعی‌پور، فاطمه (۱۳۹۴). بررسی اهمیت بازارهای سنتی و نقش آن در اقتصاد صنایع دستی و هنرهای بومی. *نشریه پژوهش هنر*، ۳ (۹)، ۱۱۱-۱۱۶.]
- [Rambod, Masoumeh (2018). Interview: The most common method of data collection in qualitative research. *Sadra Medical Sciences*, 6 (4), 303-316.]
 [رامبد، معصومه (۱۳۹۷). مصاحبه: معمول‌ترین روش جمع‌آوری داده‌ها در تحقیق کیفی. *علوم پزشکی صدا*، ۶ (۴)، ۳۰۳-۳۱۶.]
- Seifi, N., Balkhari Ghahi, H., and Mohammadzadeh, M. (2017). Reflections on the relationship between teacher and student in art education with emphasis on the traditional system. *View*, (42), 32-45. [in Persian]

- [سیفی، ندا؛ بلخاری قهی، حسن و محمدزاده، مهدی (۱۳۹۶). تاملی در رابطه استاد و شاگردی در آموزش هنرها با تاکید بر نظام سنتی. نگره، (۴۲)، ۳۲-۴۵.]
- Seyed Sadr, A. (2014). Encyclopedia of Handicraft Arts and Related Letters (Fourth Edition). Tehran: Simaei Danesh. [in Persian]
- [سیدصدر، ابوالقاسم (۱۳۹۳). دایره‌المعارف هنرهای صنایع دستی و حرف مربوط به آن (چاپ چهارم). تهران: سیمای دانش.]
- Shadalui, N. (2017). Cultural pathology. Tehran: Courier Consultant. [in Persian]
- [شادالویی، نوریه (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی فرهنگی. تهران: پیک مشاور.]
- Shayestehfar, M. (2009). Mat weaving in Yazd and Gilan provinces in terms of form and role. Month of Art, (135), 46-57. [in Persian]
- [شایسته‌فر، مهناز (۱۳۸۸). حصیربافی استان‌های یزد و گیلان از منظر فرم و نقش. ماه هنر، (۱۳۵)، ۴۶-۵۷.]
- Sokhanpardaz, K. (2008). Education in Iranian traditional arts: Content and structural defects in high school traditional arts education books. Mirror of Imagination, (11), 132-135. [in Persian]
- [سخن‌پرداز، کامران (۱۳۸۷). آموزش در هنرهای سنتی ایران: نقایص محتوایی و ساختاری در کتب آموزش هنرهای سنتی دوره متوسطه. آینه خیال، (۱۱)، ۱۳۲-۱۳۵.]
- Tavakoli, M. and Seyedi, I. (2014). Pathology of Iranian art in the field of entrepreneurial activities. Art Research, 2 (6), 73-82. [in Persian]
- [توکلی، مرداوید و سیدی، ایمان (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی هنر ایران در عرصه فعالیت‌های کارآفرینانه. پژوهش هنر، (۶)، ۷۳-۸۲.]
- Yavari, H. (2011). Recognition of Iranian handicrafts. Tehran: Mahkameh. [in Persian]
- [یاوری، حسین (۱۳۹۰). شناخت صنایع دستی ایران. تهران: مهکامه.]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی